

*Якщо мої сльози
мали б силу*

resistance support club

Автори матеріалів:

Алевтина Кахідзе, Тетяна Ходаківська, Поліна Давиденко,
Мартін Пфанн, учасники рухів «Зла Мавка», «Жовта стрічка»,
«Кримські бойові чайки» Давид Чичкан, Ганна Циба, Lesik

Ілюстрації: Алевтина Кахідзе, Анна Тіха, Барбора Куртінова

Фотографії: «Зла Мавка», відвідувачі травневої зустрічі

Редагування: Крістіна Богачова, Естер Готова, Анна Прсткова

Друк і перепліт: Projekt Moribundus

Графічний дизайн: Лукаш Добеш

Видав

Resistance Support Club, z. s.

Hlinky 822/1, Staré Brno, 603 00 Brno

У Брні, 2025

Видання є частиною серії «Хай квітне сад надій», підготованої у співпраці з Terén у 2025 році. Centrum experimentálního divadla діє за фінансової підтримки Міністерства культури ЧР. Статутне місто Брно фінансово підтримує Centrum experimentálního divadla, неприбуткову організацію.

Проект «Хай квітне сад надій» підтримав
Південноморавський край.

jihomoravský kraj

пролог

Зін, який ти зараз тримаєш у руках, – артефакт, який виник між травнем і вереснем 2025 року. У ці місяці відбулися дві зустрічі під назвою «Хай квітне сад надій» – громадські сходи у Клубі депутатів міста Брно. Ми запросили за один стіл усіх, хто знайшов у Брні прихисток від вторгнення російської федерації в Україну, а також тих, хто симпатизує опору авторитаризму та нерівності у світі. Тож за столом ми розділили не тільки приємну атмосферу, їжу й товариські розмови, а й поділилися складнощами, які виникають із поверненням імперської агресії у Європу. Ми розмовляли про «м'яке» насильство пропаганди та індоктринації, про те, як насправді виглядає окупація, про стійкість і витривалість, а також про опір та протистояння імперіалізму зі зброєю в руках. Тепер ми переносимо ці теми на сторінки

зіну у фрагментах перформансу Алевтини Кахідзе з нашої першої зустрічі, інтерв'ю з мисткинями та листування з рухами опору. Заходи спільно організували Terén, сцена Центру експериментального театру та волонтерська ініціатива Resistance Support Club, яка долучається до матеріальної і технологічної підтримки українських захисників і населення.

Журналом проходять три теми: *індоктринація*, *окупація* та *опір*. Хоча вони й не поділені за розділами, з темою застосування пропаганди як зброї ми найбільше ознайомимося на початку журналу. Тому публікуємо інтерв'ю з творчинями першої зустрічі, Алевтиною Кахідзе й Тетяною Ходаківською, про їхні роботи, які вони представили у травні. Перформанс Алевтини «Метод конструювання політичної правди» прямо відповідав на глибоко вкорінені наративи російської пропаганди, про які звичайних українців питають будь-де на захід від українського кордону. Тетяна в інтерв'ю розповість, як вони разом з Алевтиною документують у фільмі вразливі

історії українських дітей, які пройшли через російські індоктринаційні табори.

Далі теми окупації та опору переплітаються в опублікованому листуванні з групами спротиву та партизанами, які анонімно діють на окупованих територіях України.

Не в останню чергу додаємо в журнал у формі плакату спогад про анархіста, художника й захисника Давида Чичкана, який загинув у серпні цього року внаслідок численних поранень, отриманих у бою на фронті. Давид служив мінометником на Запорізькому напрямку неподалік від міста Гуляйполе, що було центром першої анархістської республіки, яку співзаснував Нестор Махно – всесвітньо відомий український анархіст. Давид часто згадував Махна у своїх малюнках. Крім Махна, на Давидових картинах поставали й інші українські соціалісти, як-от Леся Українка, Іван Франко, Михайло Драгоманов та інші автори початку ХХ століття. Символом ідеалу плюралістичної, безкласової, феміністичної, соціальної та соціалістичної незалежної України на пізніших Давидових малюнках стали

кольорові стрічки, а також портрети його друзів, антиавторитаристів в українській армії. Давид засуджував буржуазне мистецтво й завжди закликав, щоб його твори розповсюджувалися вільно. Свої малюнки він розповсюджував також у вигляді наліпок і плакатів, які розклеював по різних місцях. Він хотів, щоб на його мистецтво дивилися робітники, у яких не залишається часу на відвідини галерей. Дякуємо Давидовій дружині й колезі Ганні Цибі за наданий малюнок.

*«Окупація —
це викрадені,
депортовані діти,
які переживають
жахливі й важкі
часи, діти без
майбутнього»
— інтерв'ю
з художницею
Алевтиною Кахідзе
та режисеркою
Тетяною Ходаківською*

В інтерв'ю з Алевтиною й Тетяною ми говоримо про їхні твори, які вони презентували в рамках травневої зустрічі «Хай квітне сад надій». Крім того, ми повертаємося до тем дискусії, у якій обговорювали російську пропаганду в культурі, умисну індоктринацію, механізм викрадення тисяч дітей з окупованих територій України та складність їхнього порятунку. Викраденням сприяють, наприклад, індоктринаційні літні табори, організовані на окупованих Росією територіях України. Їх організовує окупаційна адміністрація й Російська Федерація під приводом, щоб діти відпочили від реальності війни. Батьки віддають туди своїх дітей або через прямі погрози й тиск із боку «органів безпеки» та окупаційних структур, або й через соціоекономічний тиск. Батьки прагнуть забезпечити дітям кілька місяців подалі від лінії фронту, або ж їх до цього спонукає, наприклад, складна економічна ситуація та мрія, що діти трохи поживуть у більш забезпеченому соціально середовищі біля моря у гарному літньому Криму. Проте іноді після завершення табору діти під різними приводами не повертаються – їх депортують

в інші заклади у глибокому тилу Росії.
Депортація часто відбувається зі зміною
особистих даних – імен і дат народження
в документах дітей, які потім не можуть
повернутися.

Алевтина Кахідзе
Алевтина народилася 1973 року у Жданівці
Донецької області, нині мешкає в Музичах
в Україні, за 26 кілометрів від Києва.
Дитинство минуло в Донецькій області,
відомій видобутком кам'яного вугілля, тому
Алевтина пережила швидкі й хаотичні
зміни України — від часів Радянського
Союзу, неспокійного політичного клімату
після його розпаду і до неоголошеної війни,
яку Росія розпочала проти України і яка
триває досі.

Тетяна Ходаківська
Тетяна народилася 1980 року в Києві,
нині живе і творить у Нью-Йорку.
Останні десять років у творчості вона
переважно займається сприйняттям світу
з перспективи дитини, а також співпрацює
з дітьми. Останній співрежисований нею
фільм, документальна короткометражка
«Once Upon a Time in Ukraine», у 2025
році увійшов до короткого списку нагороди
«Оскар». Нині Тетяна працює над фільмом
«The Blue Sweater with a Yellow Hole»,
у якому артдиректорка Алевтина Кахідзе.

Алевтина:

Мене звати Алевтина Кахідзе, я – мисткиня з України. Я створюю малюнки, перформанси та багато інших медіапроектів. Я приїхала у Брно на запрошення Resistance Support Club, щоб узяти участь у фестивалі, який вони організовують і який має навести містки між українським і чеським суспільством.

Алевтино, яка була тема перформансу,
який ви провели на зустрічі
«Хай квітне сад надій»?
Що ви під час нього робили?

Алевтина:

Українці, які опинилися за кордоном,
від початку повномасштабного вторгнення
Росії вислуховують багато політичних
питань. Відповідати на ці питання їм часом

важко. Чимало з них перед вторгненням були звичайними поштарями, інженерами електричних мереж чи менеджерами. Вони не працювали дипломатами, журналістами, не були кваліфіковані вести дискусії на складні теми, про ширший політичний порядок денний України. Тому ми вирішили, що дискусію на ці дуже важливі і складні теми, про які місцеві часто питають у першого-ліпшого українця, на якого натрапляють, ми перетворимо на твір мистецтва. І будемо з ними гратися, як із мистецьким змістом. Основним було задуматися, а де ж, власне, політична правда. Вона існує чи ні?

Тому я працювала над тим, як її представити через мистецтво. Я створила концепцію, у якій ми розглядаємо її з погляду різних досвідів чи навіть ролей. На їхній основі кожна людина може спробувати уявити відповідь на певне питання. Тому одночасно можна прийти до кількох відповідей чи підходів до певного політичного змісту, порядку денного, питання. На сцені це все потім підводить нас до висновку, що дошукуватися політичної правди

зовсім нелегко, ба більше, така правда завжди конструйована.

Готуючи перформанс, ми співпрацювали з театром Terén. Я отримала сцену, на якій ми створили чотири ролі, у яких я потім як перформерка відповідала на досить складні політичні питання. Цими ролями були: по-перше, медіаторка, людина, що говорить, як дипломат. Потім туристка, яка не дуже знає політичний контекст [країни, яку відвідує], але все одно може дивитися на неї неупереджено. Потім ми обрали захисницю або навіть борчиню за свободу. І остання роль мала репрезентувати когось дещо несподіваного – садівницю. Тож ці чотири ролі в результаті створили такий простір, у якому ми можемо разом розглядати політичні питання й уявляти різні відповіді.

Перформанс не був надто довгим, близько сорока хвилин, українською мовою з чеськими субтитрами. Для багатьох українців, які прийшли на перформанс, це був час, коли вони чули свою мову [як частину культури], що також дуже важливо. Усі біженці, які живуть у Брні, потребують спільного простору для зустрічей, що стало можливим завдяки

цьому фестивалю. Там була чудова атмосфера, прийшли активісти з багатьох інших ініціатив. Тому сподіваюся, що я сюди ще повернуся.

Можете описати вплив російської пропаганди на культуру в Європі?

Як на мене, у вас ці історичні впливи справді досліджені, особливо вплив давнішої російської літератури.

Алевтина:

Якщо ви маєте на увазі саме перформанс, то я щойно згадувала про деякі питання, які до нього включила. Іноді це просто проблема браку інформації, не обов'язково [чиста] пропаганда. Але, наприклад, одне з питань було про величезну підтримку ультраправих рухів в Україні. Давайте від нього відштовхнемося.

[На цьому прикладі] я б сказала, що російські пропагандисти дуже перебільшують частину української політичної реальності. Звісно, слід брати до уваги весь спектр політичних партій, які представлені в Україні, як і в будь-якій іншій країні. В Україні зараз немає в парламенті радикальних правих рухів. Але порівняймо з іншими країнами і замислімося, як часто

і в який спосіб люди в Європі питають вас як українського громадянина на тему радикальних правих. Авжеж, у нас є націоналістичні рухи. Особисто я вважаю, що їх у нас забагато, хоча це дуже суб'єктивна думка. Працюючи над перформансом, я спілкуюся з науковцями, які професійно займаються цією політичною темою. Якщо вже я порушую це питання, то намагаюся підходити до нього цілісно й за допомогою науки.

У чому полягає метод, за яким ви співпрацюєте над фільмом *«The Blue Sweater with a Yellow Hole»*? Мене цікавить і думка Тетяни.

Алевтина:

Мій перформанс був про політичну правду, про її сконструйованість, про те, що вона пов'язана з контекстом, у якому ви перебуваєте. Але на неї впливає і те, чи ви дорослий, чи дитина. У мене є ще один проєкт, де я торкаюся цього питання – чи радше працюю з ним. Мене запросили працювати над документальним фільмом, який ініціювала Тетяна Ходаківська. Він про справді складну тему українських дітей, викрадених у Росію і повернутих пізніше назад.

Вона з'ясувала, що цих дітей за час, проведений у Росії, дуже сильно індоктринували.

[Тетяна] провела інтерв'ю із 72 дітьми. Майже всі вони описували те саме. Але були й такі важкі [історії], що на камеру про них майже неможливо було говорити. Тому вона вирішила, що частина документальної стрічки буде анімованою. Тож у фільм потраплять й історії тих дітей, які ще не повернулися з Росії. За допомогою анімації глядачам можна передати справді нелегкі ситуації. Тут у проєкті з'являюся я.

Моя робота – вивести на екран усіх цих героїв, вивести й дорослих, які працювали з українськими дітьми в Криму чи глибоко в Росії. Моє завдання – малювати те, що відбувалося в таборах. Тут, у Брні, ми працюємо над частиною анімації, ще дуже багато роботи. Загалом хочемо покрити десь тридцять хвилин.

Тетяна:
Мене звати Тетяна Ходаківська. З Алевтиною Кахідзе ми працюємо над частково анімованим документальним фільмом про українських дітей, які були депортовані чи незаконно

переміщені на російську чи окуповану Росією українську територію. Точніша ідея й тема фільму – це маніпуляції інформацією, індоктринація та зміна ідентичності цих дітей з метою перетворити їх на патріотів Росії, відтак мілітаризувати їх і пізніше зробити з них солдатів.

У Брно нас запросила організація Resistance Support Club для участі в цьому приємному заході. Нещодавно на зустрічі ми показали частину фільму і провели дискусію про російську пропаганду в Європі, про її вплив у Чехії та інших європейських країнах і про те, як на неї реагують різні люди. Тобто пропаганда – це основна тема. За даними «*Bring kids back UA*», на сьогодні було переміщено, депортовано чи викрадено близько 19 546 українських дітей, тимчасом як врятувати вдалося тільки 1603 з них.

Із сімдесятьома двома з тих, котрих було врятовано, ми малювали їхні спогади. У спільному малюванні ми виходили з методу Алевтини «*Thinking with drawing*». Тобто це як і механізм для того, щоби впоратися з травмою, так і процес зцілення

для дітей. Адже інтерв'ю самі по собі можуть ретравмувати. Але нам вдалося знайти спосіб, як розмовляти про складні речі так, щоб діти відчували, що це їхня історія. Вони можуть обирати кольори, вибирають, що намалювати самим, а що розповісти Алевтині, щоб намалювала вона. Тож ми з ними по-справжньому співпрацювали й водночас намагалися зрозуміти, як відбувається процес умисної зміни мислення. Як стається, що людина починає у щось вірити. Наприклад, у те, що українці їдять собак, що українці нацисти, що українці їдять дітей, усе таке, що, хоч і вигадка, але стає для них реальним. І ми намагаємося з'ясувати, як саме це стається, адже в цьому є велика небезпека. Не тільки для України, а й для всього світу. По суті, таким маніпуляціям можуть піддатися широкі маси дітей.

Мене цікавить метод, за яким ви працюєте з дітьми, з персонажами вашого фільму чи зі свідками. Ви вперше до нього вдаєтеся чи вже застосовували його в якомусь мистецькому проєкті? Чи могли б ви його описати?

Тетяна:

Наш метод роботи з дітьми ми розробили спеціально для цього проєкту. Уся наша команда пройшла семінар про розуміння травми. У результаті семінару ми у співпраці з іншою організацією, яка займається правами дитини, створили метод, як працювати з дітьми. Як бути для них партнерами, як давати їм вибирати, як саме вони хочуть розповісти свою історію. Вони автори своїх історій, ми не намагаємося розповідати замість них. Це не наш фільм – це їхній фільм, як і їхні історії.

Водночас завдяки тому, що дітей багато і їхні розповіді підтверджують одна одну, ці історії набувають певної вірогідності. Не можна сказати: *«Ну, це лише одна дитина, може, їй так просто здалося або вона це вигадала»*. Усі вони, наприклад, описують ізолятор

у тому самому таборі, ми його бачимо на всіх малюнках. Тому сподіваємося, що глядачі зможуть усвідомити, що йдеться про правдиве зображення реальних подій.

Як довго ви вже працюєте над фільмом?

Тетяна:

Історії про депортацію дітей я чула ще з 2014 року. Але у 2022 році ми вперше дізналися про число 20 тисяч дітей. Це звучало так нереалістично й абсурдно, що посеред Європи можна депортувати 20 тисяч дітей. Спочатку ми почали досліджувати. Над дослідженням ми працювали з нашим партнером, Інститутом Гаррімана в Колумбійському університеті. Ми почали зустрічатися з цими дітьми. Отже, зустрічі тривають уже півтора року. Ми далі з ними малюємо, пишемо разом сценарій чи працюємо разом над ескізами, радімося щодо них із дітьми. Це процес.

Якщо можна, розкажіть, як діти повертаються в Україну. Як допомогти з їхнім поверненням?

Тетяна:

Повернуться не всі. Врятованих лише тисяча. Принаймні 19 тисяч усе ще залишаються в Росії чи на окупованих Росією територіях. І ця програма індоктринації триває.

Гаразд, я почну з початку. Може, ви чули про нещодавню зустріч між Україною та Росією в Будапешті. На ній Росія вперше визнала депортацію українських дітей. І це надзвичайно важливий момент. Коли українська делегація передала їм список дітей, яких хочуть повернути додому, російська делегація відповіла щось на кшталт: *«Добре, може, не всіх, але можемо говорити про кілька сотень. Не тисяч»*.

Заявивши, що можна думати про сотні, вони, власне, визнали, що депортували й викрали дітей. Процес повернення справді складний. Він передбачає багато організаційної роботи в самій Україні, але до повернення чи порятунку дітей долучилася також низка інших країн. Порятунком кожної дитини — це окрема історія.

Для деяких батьків, деяких мам, ми створили історії, у яких стверджуємо, що в дітей є, наприклад, родичі в Росії. На цій підставі може початися порятунок. Наприклад, та людина дає дозвіл, що візьме до себе дитину, але дитина буде надалі жити в Росії. Тобто дитину ми переводимо під захист якоїсь людини, скажімо, на Уралі, й вона тимчасово там живе. Багато дуже різних історій. Але вся ця робота, всі зусилля торік вилилися в порятунок лише 388 дітей, а цього року – 1000. З кожною наступною дитиною порятунок складніший, адже їхні спогади можна використати як непрямий доказ воєнних злочинів. Тому їх не хочуть відпускати. Мова не тільки про дітей, депортованих у Росію, але й про дітей із окупованих територій України. Адже те, що робилося в [індоктринаційних] таборах, відбувалося й у кожній школі на окупованій території.

Alevtina:

Може, поки що незрозуміло, чому частина – це реальні кадри, а частина – анімація?

Тетяна:

У фільмі є два головних персонажі, їхні друзі та другорядні персонажі, але всі ці

діти побували в одному таборі. Далеко від батьків, протягом майже шести місяців. Історія – про те, що відбулося за цей період. У фільмі також фігурують історії дітей, які ще залишаються в Криму. Крім того, ми там зображаємо певні чутливі ситуації, які будуть анімовані заради захисту особистих даних дітей. Ще якісь сцени ми хочемо зробити анімованими, щоб не вказувати на конкретних дітей, які пройшли через певну ситуацію. Також ми хочемо зберегти їхню гідність. Наприклад, двох дітей утримували у психіатричному закладі. Це було одномісячне покарання, і застосовувалося воно навіть до дуже маленьких дітей. Останній приклад, мабуть, – розвиток особистості, речі, які в документальному фільмі неможливо показати буквально. Іноді ми вдаємося й до метафор.

Alevtina:

Якщо коротко, в українських митців тепер дуже обмежене поле діяльності. Ми можемо говорити про права людини в Україні, про майбутнє України, про справжню ситуацію України у війні. Можемо говорити про питання, висвітлені в моєму перформансі. Він якраз був про те, що для України означає перемога.

Захисниця в моєму перформансі каже, що [перемога для нас настане тоді,] коли кожний українець і українка будуть почуватися в безпеці. І що це станеться тоді, коли всі частини нашої країни будуть вільні й підконтрольні Україні. Ось такий український погляд. Говорити про нього на Заході часом дуже важко.

Дехто думає, що краще зупинити бойові дії ціною передачі контролю над деякими територіями Росії. Що це був би мир. Але це аж ніяк не був би мир, це була б окупація. А окупація – це викрадені, депортовані діти, які переживають жахливі й важкі часи, діти без майбутнього.

*„Окупанти вбили стільки
українців, що кожен,
хто має Україну в серці
в найтемніші часи, коли
здається, що опускаються
руки, мусить подумати про
те, що втрата надії буде ще
одною їхньою перемогою.*

*Ми вас любимо
і пам'ятаємо про вас
в будь-якому куточку
планети. Слава Україні!
Слава героям!“*

Алевтина Кахїдзе

Метод конструювання політичної правди

Питання:
«Чому треба
кенселити російську
культуру? Пушкін –
не Путін!»

Медіаторка:
Ні! Не треба кенселити.
Це ж майже остання
імперія на планеті, яка
має власну культуру:
літературу, балет, музику,
мистецтво... Вона цікава
тим, скільки у тому
всьому імперського
і насильницького!

Питання:
«Чому треба
кенселити
російську
культуру? Пушкін
– не Путін!»

Туристка:
Ні! Не треба кенсилити.
Це ж майже остання
імперія на планеті,
яка має власну культуру:
літературу, балет, музику,
мистецтво... Вона цікава
тим, скільки у тому
всьому імперського
і насильницького!

Захисниця:
Скільки жінок вбив Родіон
Романович Раскольников,
бідний колишній санкт-
петербурзького студент?

Скільки? Українці
мовчить! Ну скільки?
Раскольников хотів ТАК
зробити світ краще?

Скільки українців
в расказі Чехова «Людина
в футлярі»? А які їх
прізвіща? От бачте...
геть немає відповідей!

Я підозрювала,
ви захищаєте культуру,
яку не знаєте, ви не знаєте
російську літературу!

Ну добре вивчите російську
велику літературу і буде
час на захист української –
маленької літератури!

Питання:

«Чому треба
кенселити
російську
культуру? Пушкін
– не Путін!»

Садівниця:

Якщо вам здається
кенселінг чимось
неприроднім, в саду
я споглядаю це постійно.
Кущ троянди кенселить
шипами всіх і все, хто
до нього наближається.
Тому мені просто потрібні
рукавички!

„Слава Україні!

*Наші рідні ми завжди думками
з вами. Знаю, що там вам не
солодко, але головне завдання
вам, вижити і дочекатися
України. Дякую за вашу
боротьбу, за любов до України.
Слава кожному з вас. Ви такі
самі герої, як і наші ЗСУ.*

*З Україною в серці,
Віка“*

*„Дякую вам за вашу роботу.
Тримаю за вас кулаки,
щоб ви ще витримали.
Для мене дуже важливо
знати, що тут, у зонах
військових дій, є люди,
які здатні організувати
опір. Бажаю вам сили
у небезпечних діях!“*

Листування з рухами ненасильницького опору та партизанами

У наступних рядках ви прочитаєте листування з партизанськими рухами з окупованих територій. Усі ці об'єднання з міркувань безпеки діють анонімно. Їхні члени часто не знайомі навіть між собою, адже комунікують онлайн.

Назва жіночого колективу «Зла Мавка» походить від міфічних персонажів, мавок – трагічно загинувших молодих гарних дівчат, які заманюють у ліс молодих чоловіків, де лоскочуть їх до смерті. Мавки фігурують у творах українських класиків – Лесі Українки, Івана Франка, Василя Симоненка.

Жіночий партизанський рух «Зла Мавка» діє на всіх українських територіях, окупованих Росією. Крім розклеювання партизанських плакатів із коміксом «Щоденник Мавки», який описує щоденну реальність окупації, Мавки також запустили в обіг рублі зі зміненим дизайном, на яких замість напису російського національного банку

з'явилося гасло: «Тут вам не Росія. Ви в Україні!» Ці оновлені банкноти з'явилися в Токмаку, Бердянську, Мелітополі, Сімферополі, Ялті та Севастополі.

Ненасильницький колектив «Жовта стрічка» (Yellow Ribbon) виник як спротив окупаційній владі в Херсоні протягом березневих протестів у 2022 році. Проте рух спротиву діє від Криму до Луганська. Їхнім розпізнавальним знаком є жовті стрічки, які вони розвішують на вулицях уночі. Уранці цей символ підбадьорює всіх, хто чекає на повернення України. Крім того, вони дуже люблять підпалювати прапори окупантів.

Партизанський рух «Кримські бойові чайки» (Crimean Combat Seagulls), на відміну від цих двох колективів, застосовує й насильницькі форми спротиву. Працюють вони переважно на окупованому Росією Кримському півострові, але їхні акції саботажу

спрямовані навіть на внутрішні частини Росії та російські збройні сили. Крім цієї небезпечної діяльності, вони також розповсюджують символіку, написи «Крим – це Україна» та заклики долучатися до їхніх рядів.

Четверті, до кого ми звернулися, – «Атеш» («Вогонь» кримськотатарською), партизани, які спеціалізуються на диверсійних заходах в озброєних силах противника, на залізниці в глибокому російському тилу й на окупованих територіях. Вони співпрацюють з українською розвідкою й передають інформацію про російські склади боєприпасів та пального. Наприклад, завдяки їм влітку 2022 року було здійснено успішне підірвання логістики на Керченському мосту. На жаль, колектив нам не відповів. Сподіваємося, що вони в безпеці.

**Жовта
стрічка**

**Žlutá
stuzka**

Як розпочався ваш рух?
Як ви та інші учасники
дізналися про його
існування?

Рух виник у перші тижні повномасштабної окупації як ініціатива звичайних людей, які не хотіли мовчки спостерігати за тим, що відбувається. І на кінці квітня 2022 року ми зрозуміли, що потрібно діяти більш системно, навчати людей ненасильницькому спротиву та координувати всю діяльність – це збільшить залучених людей, спротив стане системним та доступним. Ми дізнавалися одне про одного через знайомих, соцмережі та безпечні канали зв'язку. Поступово

окремі ініціативи об'єдналися під
спільним символом – жовтою стрічкою.

Ми створили канал руху в Тг,
усі сторінки у соцмереж та закликали
вийти на найбільший проукраїнський
мітинг в Херсоні на кінці 2022 року.
З цього і почалась наша історія спротив
в окупації.

Чи можете описати, як виглядає окупація у повсякденному житті?

Це атмосфера постійного контролю
й страху: перевірки документів,
обшуки, пропаганда на вулицях
і в школах. Навіть розмова на
українській може стати приводом для
підозри. Але водночас – це і маленькі
знаки опору, які бачать тільки «свої».

тому ми навчаємо людей не
лише безпечному спротиву,
але й тому, як жити далі в окупації,
як продовжувати навчання в ВНЗ
України, як комунікувати безпечно,
надаємо консультації по безпечних
браузерах, vpn та іншому. Від недавня
розпочали безкоштовні курси
української мови для українців
в окупації.

Ви можете поділитися
однією з історій про те,
як ваша активістка_та
приєдналась_вся до вас
і що спонукало її_його
до цього.

Одна з наших учасниць – вчителька
з окупованого міста – написала нам
після того, як побачила жовту стрічку
біля школи. Це стало для неї сигналом,
що вона не одна. Вона почала
допомагати тихо: розвішувала жовті
стрічки подалі від місця проживання
та роботи, але й таємно розповідає
молодим українцям, що Україна поруч,
навіть в окупації. Так, вона продовжує
працювати в окупованому місті, але це
засіб виживання (!), так як виїхати не
має можливості.

Чи можете ви описати,
як ви протестуєте
проти окупації? У чому
небезпека цього спротиву?

Ми робимо це ненасильницько:
розклеюємо листівки, вивішуємо
стрічки, малюємо символи. Це здається
дрібноцією, але в умовах окупації
навіть такий крок може закінчитися
затриманням, обшуком чи тортурами.
Небезпека реальна, але й ефект від
цього сильний – люди бачать, що опір
живе.

Наша мета – навчати людей робити
це безпечно для них, анонімно. Тому
безпека активіста – понад усе.

Маленька жовта стрічка на вулиці
окупованого міста – надихне сотні
людей продовжувати вірити та чекати
на Україну.

Про що не слід забувати
людям, які живуть у мирі?
Яке послання для українців
у Чехії та для чехів?

Пам'ятайте: окупація – це не тільки
лінія фронту, це життя під тиском
щодня. Не втомлюйтесь говорити
про Україну, підтримуйте тих,
хто залишився в окупації. Для нас
важлива кожна згадка, кожен голос.
І пам'ятайте – будь-яка імперія
закінчується, але для цього потрібна
спільна стійкість.

**Зла
Мавка**

**Zlá
Mavka**

Як розпочався ваш рух?
Як ви та інші учасники
дізналися про його
існування?

Насправді, не було конкретної причини, яка стала б відправною точкою. Тут сукупність всього. Усі до цього брали участь у різних протестах чи підпіллях. Через рік, по-перше, росіяни стали почуватися впевненіше і поводитися все нахабніше, особливо стосовно жінок і дівчат. По-друге, на той час, вони чекали опору від партизанів, але не чекали, що й жінки тут теж не зустрічатимуть їх з квітами, і ніхто тут їм не радий. Ну і звичайно, один вечір на кухні у компанії прекрасної художниці, коли народилася ця ідея. А далі понеслося) Перший плакат і сотні жінок з різних окупованих міст почали звертатися до нас щоб долучитися о руху. Вже за рік наші Мавки були в усіх окупованих містах від Ялти до Донецьку.

Чи можете описати,
як виглядає окупація
у повсякденному житті?

По перше це повернення до ССРСР,
в максимально поганому розумінні
цього слова. Це дефіцит всього,
це відсутність спеціалістів таких
як лікарі наприклад. Це суцільний
контроль і постійна небезпека.
Це пропаганда на кожному кутку.
Це полювання на проукраїнське
населення і спроби викоренення
всього українського. Це мілітаризація
всього, а найстрашніше – наших дітей.
Це депортації, виселення, погрози...
Це жах.

Ви можете поділитися
однією з історій про те,
як ваша активістка_та
приєдналась_вся до вас
і що спонукало її_його до
цього.

Нажаль деталі ми не можемо
поки розповідати задля безпеки
учасниць. Всі поєднуються онлайн
і абсолютно анонімно. Але думаю
світ дуже здивується одного дня
побачивши обличчя. Це дуже різні
жінки, різних професій і різного віку.
Від 18 до 75) Спонукає всіх майже
одне і те саме: відмова змиритися
з окупацією і віра в те, що поки
є спротив – Росія не перемогла.

Чи можете ви описати, як ви протестуєте проти окупації? У чому небезпека цього спротиву?

Головне – те, що ми використовуємо виключно ненасильницькі методи. Безпека наших активісток – це найголовніше. Комусь це подобається, комусь ні – але це наш вибір. Для решти є партизани і багато і армія. Нам же доводиться весь час вигадувати щось новеньке, бо росіяни постійно посилюють контроль над населенням у спробах викоринити все українське та знайти кожного проукраїнського мешканця. Починали з листівок та графіті, потім зробили копії російських рублів з нашим фірмовим повідомленням окупантам

(їх було легше розповсюджувати), друкували газети зі справжніми новинами і розносили їх поштовими скриньками, підсипали проносе в самогон, поширюємо українську поезію, розповсюджуємо українську поезію. Іноді робимо дуже незвичайні акції, наприклад підкладали окупантам гарбузи, що в Україні вважається символом відмови від небажаного залицяльника або, наприклад, на День святого Миколая розносили від його імені дітям цукерки, бо це важливе українське свято, яке тут намагаються заборонити, а окупантам дарували рулони чорних пакетів для сміття. Зараз готуємо багато нового, є дуже важливі теми, які треба порушувати, наприклад, домагання від російських солдатів до жінок.

Про що не слід забувати
людям, які живуть у мирі.
Чи є у вас якесь послання
для українців, які живуть
у Чехії, і для чехів?

Не відкладайте життя на потім,
але виходьте за межі своєї бульбашки.
Бо одного разу вона може лопнути.
Люди свідомі і у людей є набагато
більше влади чим їм здається.
Маленька дія може змінити світ,
а байдужість це дорога в нікуди, люди
повинні боротися зі злом і не дати
ніде в світі йому перемогти. Сила
в єдності і доброті. І донатйте на ЗСУ!
Наші хлопці – наша надія!

Кримські бойові чайки Krymští bojoví rasci

Як розпочався ваш рух?
Як ви та інші учасники
дізналися про його
існування?

Наш рух «Кримські Бойові Чайки» зародився невдовзі після початку повномасштабного вторгнення Росії. Формально ми з'явилися у вересні 2022 року – саме тоді кілька рішучих кримчан об'єдналися, щоб організувати підпільний спротив окупантам. Спершу це був невеликий осередок однодумців, які не могли миритися з російським пануванням. Ми називаємо себе *«вільними українцями Криму»* і зі зрозумілих причин не розголошуємо наших імен. Перші успішні акції – диверсії на залізниці, підпали військової техніки окупантів – дали зрозуміти іншим патріотам, що в Криму діє

організований опір. Інформація про нас поширювалася «тихим сарафаним радіо»: через коло довіри, серед друзів та знайомих, яким можна було довіряти. Згодом з'явилися і закриті онлайн-канали (шифровані чати, зокрема телеграм), через які до руху могли приєднатися нові учасники – звісно, після перевірки надійності. Таким чином, поступово сформувалася мережа небайдужих людей по всьому Криму. Ми всі різні – хтось був громадським активістом ще до війни, а хтось узагалі не цікавився політикою – але повномасштабна агресія пробудила нас до дії. Кожен із нас у якийсь момент сказав собі: треба чинити спротив.

Чи можете описати, як виглядає окупація у повсякденному житті?

Окупаційні будні в Криму: навіть невинний напис «Крим – це Україна» у публічному місці – великий ризик для тих, хто його залишив. Щодня в Криму люди живуть у атмосфері страху та тиску. Окупанти за 11 років окупації зробили політичні переслідування, арешти, катування і дискримінацію частиною буденного життя. Постійно відчувається присутність військових та спецслужб: всюди російська поліція, ФСБ, патрулі. Всюди нав'язується російська символіка, пропаганда ллється з телевізорів, інтернету та будь-якого публічного прояву. За найменший прояв нелояльності одразу карають – фактично будь-яке інакодумство під забороною. Відомі випадки, коли

в Криму арештовували людей лише за синьо-жовтий манікюр чи татуювання з тризубом. Наприклад, якщо дівчина нафарбує нігті в жовто-блакитний колір або хлопець надягне браслет з українським гербом – це вже привід для обвинувачень у «дискредитації армії РФ» і адмінарешту. Про відкриті проукраїнські мітинги чи демонстрації взагалі не йдеться – за це одразу загрожує тюрма.

Окрім політичного тиску, є й інші аспекти окупаційної буденності. Багато родин постраждали від примусової мобілізації: понад 36 тисяч мешканців Криму незаконно призвали до російської армії, відправивши воювати проти України. Особливо страждають кримські татари – їх системно переслідують як нелояльну групу населення; наразі з 220 політичних в'язнів у Криму 133 – представники корінного кримськотатарського народу. Люди живуть з постійним відчуттям небезпеки: можна вийти з дому й не повернутися, якщо скажеш

щось зайве чи потрапиш під підозру. За роки окупації зафіксовано десятки насильницьких зникнень активістів і простих громадян.

Повсякденне життя в окупації – це не нормальне життя, а радше боротьба за виживання. Кожен день ми обережно зважуємо слова і дії. Батьки хвилюються за дітей у школах – адже там тепер вчать за російськими програмами, промивають мізки «уроками патріотизму РФ». В лікарнях, установах – усюди окупаційні чиновники, до яких немає ані довіри, ані поваги. Але мусиш терпіти й прикидатися, що «все добре», щоб не накликати біду. При цьому багато хто в душі чекає на повернення України. Ми між собою підбадьорюємо близьких: «тримаємося, наші скоро прийдуть». Ця тиха надія – тяж частина наших буднів.

Ви можете поділитися
однією з історій про те,
як ваша активістка_та
приєдналась_вся до вас
і що спонукало її_його
до цього.

Попри конспірацію, люди в Криму
знаходять нас і долучаються до
спротиву – у кожного своя мотивація.
Ось одна з історій. Назвемо її Г. – вона
вчителька із околиць Сімферополя.
Ще з 2014 року Г. внутрішньо не
сприймала окупацію, але відкрито
протестувати було неможливо. Коли
почалося повномасштабне вторгнення,
вона побачила, що ситуація тільки
погіршується: у школі змушували
прославляти «подвиги російської армії»,
а також розповідати про «злочини
київського режиму». Г. намагалася тихо
опиратися – наприклад, у своєму класі
продовжувала розповідати правдиву

українську історію замість нав'язаних
російських версій. Вона бачила,
як за будь-який протест карають:
її знайомого, також вчителя, затримали
лише за те, що він необережно
висловився про «спецоперацію», а інша
сусідка отримала попередження від
ФСБ через стару проукраїнську
наклейку на ноутбучі. Остаточню Г.
вирішила діяти після одного інциденту
– коли її колега по школі зник на
кілька днів. Потім з'ясувалося, що
його заарештували за доносом: хтось
повідомив окупаційній поліції, ніби той
слухає українські пісні і розповідає
учням «нацистські» (проукраїнські)
погляди. Цей випадок шокував Г.:
стало ясно, що ніхто не в безпеці,
і якщо нічого не робити – далі буде
тільки гірше.

Г. почала шукати однодумців.
Спершу обережно питала старих
друзів, чи є якісь «наші» підпільні
рухи. Зрештою, через знайомих вона
вийшла на одну з наших активісток

і таким чином встановила контакт. Звісно, спершу ми перевіряли новеньку – повна конспірація, анонімні чати, дрібні доручення. Але Г. швидко стала своєю. Її мотивація була дуже особистою: «я хочу, щоб мої діти росли в українському Криму, а не в цій тюрмі народів», – сказала вона нам при знайомстві. Її історія не унікальна – у наших лавах багато таких людей. До нас приєднуються і пенсіонери, і студенти, і робітники. Є активісти, які працюють сантехніками, автомеханіками, вчителями. Когось приводить до нас особиста трагедія (арешт або загибель рідних від дій РФ), когось – просто любов до України. Але всіх об'єднує бажання наблизити свободу.

Чи можете ви описати, як ви протестуєте проти окупації? У чому небезпека цього спротиву?

Відкрито протестувати на окупованій території неможливо – тому наш спротив має партизанський характер. Ми діємо потай, ударно і творчо. Зокрема, наш рух проводить диверсії проти військової логістики ворога: псували залізницю, щоб зірвати постачання техніки, підпалювали автомобілі російських військових, нищили обладнання на об'єктах зв'язку. Нещодавно наші учасниці навіть провели зухвалу операцію: проникли на територію розташування підрозділу окупантів і непомітно «почастували» росіян отруєним алкоголем. Ми співпрацюємо з українськими спецслужбами та загалом Силами

Оборони України: передаємо їм розвіддані про військові цілі в Криму. Наприклад, саме завдяки інформації від кримських партизан (у тому числі від нашої групи) було успішно уражено штаб Чорноморського флоту РФ у Севастополі восени 2023 року.

Є й ненасильницькі форми опору, якими ми також не нехтуємо. Це й поширення символіки – підпільно розклеюємо листівки, малюємо графіті «Крим – це Україна», стрічки жовто-блакитні чіпляємо, де можемо. В деяких містах зранку люди знаходили на стінах написи на кшталт «ЗСУ близько» або ж бачили наш розвішаний український прапор – повірте, це дуже підіймає моральний дух населення (і бентежить окупантів). Водночас такі дії теж небезпечні – якщо когось спіймають з фарбою або прапором, йому загрожуватиме мінімум камера. В принципі, будь-яка активність руху опору є ризикованою. Ми протистоїмо величезній тоталітарній

машині, яка не гребує нічим. Розуміємо, що кожен з нас у разі викриття може бути ув'язнений на довгі роки або й гірше. Знаємо, як жорстоко катують захоплених партизан – на жаль, маємо випадки, коли наших товаришів арештовували, і потім ми чули про нелюдські знущання над ними. Тиск ФСБ шалений: окупанти намагаються вистежити й придушити наш рух, виставляють агентуру, проводять облави. Але, по правді, серйозних успіхів у ліквідації підпілля в них поки нема. Ми дотримуємося суворої конспірації, діємо малими автономними групами, тому «переловити» всіх їм непросто. Звісно, страх присутній – ми ж живі люди. Як сказав один з наших побратимів: ми постійно відчуваємо небезпеку, адже на кону наше життя і життя наших близьких. Але цей страх не паралізує, навпаки – мотивує нас діяти обережно і хитро. Кожна успішна акція надихає ще більше. Бачимо паніку серед росіян після наших ударів, і розуміємо, що не дарма ризикуємо.

Кількість сміливців, готових боротися, зростає з кожним місяцем. Ми віримо: рано чи пізно, спільними зусиллями партизан і ЗСУ, окупантів буде вигнано. За цю мету варто боротися, навіть ризикуючи всім.

Про що не слід забувати
людям, які живуть
у мирі. Чи є у вас якесь
послання для українців,
які живуть у Чехії,
і для чехів?

Людям, які живуть у мирних,
спокійних умовах, не можна забувати,
що в Україні триває війна і окупація.
На жаль, до хорошого швидко
звикаєш – є спокуса відволіктися,
перестати стежити за новинами, жити
«як раніше». Але реальність така, що
поки бодай клаптик України топче
ворожий чобіт, війна не закінчена.
Пам'ятайте про тих, хто під окупацією.
Історія нас вчить, що окупація – це не
просто «життя під іншим прапором
і сплата податків іншій державі»,
як іноді думають на Заході. Насправді

окупація несе репресії, біль і смерть.
В окупованому Криму неможливо
повноцінно жити – хіба що виживати.
Тому нам дуже боляче, коли про нас
забувають або коли в Європі хтось
пропонує «примиритися і віддати
Крим». Для нас це неприйнятно.
Не можна торгувати людьми і їх
свободою. Ми хочемо, щоб світ
пам'ятав: боротьба триває не за
абстрактну територію, а за наших
рідних людей, за їхнє право жити
вільно.

Українцям, які живуть у Чехії,
ми б хотіли передати окремий привіт
і подяку. Ви – наш голос за межами
батьківщини. Багато хто з вас
вимушено виїхав, рятуючись від
війни, і ми це розуміємо. Бережіть
себе там, підтримуйте одне одного.
Дуже просимо: продовжуйте говорити
правду про війну оточуючим,
доносити європейцям інформацію про
злочини Росії, про нашу боротьбу.
Ви – своєрідні послы української
правди. Ваші історії, мітинги,

волонтерські проекти за кордоном неймовірно нам допомагають. Ми читаємо новини, як діаспора влаштовує акції підтримки – і це піднімає нам дух. Знайте, що ми тут, у Криму, відчуваємо вашу солідарність. І ми мріємо, що вже скоро зможемо побачити вас удома, в українському Криму. Як тільки півострів буде звільнено, ми чекатимемо на повернення наших людей з усього світу. Ми про вас думаємо і вас чекаємо!

Віримо, що з вашою підтримкою Україна переможе. І коли-небудь ви приїдете в український Крим вже як туристи – випити з нами кримського вина на честь нашої спільної Перемоги. Слава Україні!

*„Для Жовтої стрічки,
Злої мавки та Кримських
бойових чайок*

*Ми цінуємо вашу сміливість,
працю та сили, які ви
вкладаєте у боротьбу проти
окупантів. Ваша рішучість
протистояти фашизму, чи
то ненасильницькими діями,
чи то активною боротьбою,
є для нас у Чехії дуже
цінною.*

*Ділитися вашим досвідом
є для нас натхненням
і надією. Бажаємо вам
сили і сподіваємося, що ви,
наскільки це можливо,
у безпеці та порядку.
Дякуємо.*

*Кінець авторитарним
виродкам і слава Україні!
Анічка та Анежка“*

епілог:

З щоденника Мавки

22 травня 2025 Донеччина, Україна

Нема води, давно вже. Послідні роки давали по часам, пару раз в тиждень. Зранку і вечером, потім тільки зранку. А тепер і того нема. Нада було набирать в банки і бутлі – в мене ще остались старі, жовті вже, колись заказували на кулер, даже в офісі в нас стояв. Представляете?! Кулер! Тепер чувствується як якесь фантастичне інше життя. Хоч замість ялинки той кулер наряжай.

Оце колись, згадалося, город був повний туристів, які на Євро приїхали в 2012. Дивувалися всі ці німці і англічани, що ми так гарно живемо.

Ми гордились своїм стадіоном, діти літали на курорти і казали, що і аеропорт в нас найкращий в Європі – і я їм вірила, вони світу побачили. Тепер нічого не осталось від цього, тільки спомини. Та і стараєшся не згадувать лишній раз, бо як каже молодьож, «накриває».

А ще кажуть, Україна підписала договір з Трампом про наші копалини – наші тут «пріспешнікі» насміхаються, що нас продали, щоб Трамп землі відбив ради наших надр. А тим часом води так і нема, топимось в смітті, пусть вже йде той Трамп – хто угодно, лиш не оці недолугі. Правда наш головний царьок Кулемзін недавно «віддав приказ» відновить воду щодня. Тьху. Цікаво, по чому вона прийде – труби всі розбиті, водосховище недалеко зміліло, ті їхні китайські за зиму розсипались. Остався тільки мій кулер. Поставлю його на городі птахів відганять – ця генерація такого точно не бачила.

Якщо мої сльози мали б силу

фотографії з травневої зустрічі

Якщо мої сльози мали б силу

фотографії з травневої зустрічі

Turistka:
Když plánuji své výlety
dívám se na web
<https://www.cfr.org/global-conflict-tracker>

TOURIST

MED

Якщо мої слюзи мали б силу

фотографії з травневої зустрічі

Якщо мої слюзи мали б силу

фотографії з травневої зустрічі

Якщо мої сльози мали б силу

радіти з тираженої зустрічі

Якщо мої сльози мали б силу

фотографії з травневої зустрічі

Якщо мої слізои мали б силу

фотографії з травневої зустрічі

Якщо мої слюзи мали б силу

фотографії з вересневої зустрічі

Якщо мої слюзи мали б силу

фотографії з вересневої зустрічі

Якщо мої слова мали б силу

фотографії з версиневої зустрічі

Якщо мої сарацини йшли в битву

фотографії з версеневої зустрічі

Якщо мої слези мали б силу

фотографії з вересневої зустрічі

Якщо мої сльози мали б силу

фотографії з вересневої зустрічі

Якщо мої сльози мали б силу

фотографії з вересневої зустрічі

Якщо мої слюзи мали б силу

фотографії з вересневої зустрічі

Якщо мої слюзи мали б силу

фотографії з вересневої зустрічі

Якщо мої слюзи мали б силу

фотографії з вересневої зустрічі

Якщо мої сльози мали б стилу

фотографії з вересневої зустрічі

